

การพัฒนาผู้นำและภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Development of leadership and strategic leadership)

บุญเดือน ทรัพย์เพชร และ พระครูวินัยธรปัญญา ศรีสมุทร
Boontun Sapphet And PhrakhrwinaythonPanyaSrisamut a
หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดตาก 63000
trongtaun@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาผู้นำและภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อการเรียนรู้ปัญหาของผู้นำในปัจจุบัน เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาผู้นำและภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ พร้อมเสนอแนวทางแก้ไข บทความนี้ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ปัญหาของผู้นำในปัจจุบัน ที่เกิดจากผู้นำไม่เข้มแข็ง คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตน พวกพ้อง หลงไหลในอำนาจ แอบแฝงไว้ด้วยความเห็นแก่ตัว เนื้อหาของบทความได้เสนอแนวทางการพัฒนาผู้นำและภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ พร้อมเสนอแนวทางแก้ไขตามหลักการดังนี้ ท่วงทีของแม่ทัพ ตำราพิชัยสงครามไทย ผู้นำสามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมสมัยในปัจจุบันได้ รู้เขา รู้เรา เป็นผู้นำที่มีจรรยาบรรณ เคารพคู่ต่อสู้ มีศักดิ์ศรี มีเกียรติยศ หลักการผลัดกันนำผลัดกันตาม ผู้นำต้องรู้สถานะของตนเมื่อถึงเวลาการเปลี่ยนแปลง เพราะผู้นำไม่สามารถเป็นผู้นำได้ตลอดไป ผู้นำที่ดีต้องรู้หลักของการเป็นผู้ตามด้วย ผู้นำต้องรู้ระบบงานของตน ขององค์กร ต้องคำนึงถึงพระสามองค์ และต้องทำตนให้เสมือนพระสามองค์ ได้แก่พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง พระหลักเมือง และ ผู้นำ ต้องยึดมั่นในสัจจะ ความซื่อตรง ความสัตย์จริงต่อกัน คือ ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อภาระงาน ตรงต่อเวลา ตรงต่อบุคคล ตรงต่อความดี

คำสำคัญ : การพัฒนา, ผู้นำ, ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์

Abstract

Related Articles Leadership development and strategic leadership are aimed at learning the problems of today's leaders, to propose a solution to the development of leadership and strategic leadership, and to propose solutions. This article discusses learning about the problems of today's leaders, caused by strong leaders, their personal interests, their passion for power, and selfishness. The content of the article proposes a guideline for leadership development and strategic leadership, and proposes solutions in accordance with the following principles: The captain's place. Thai War Time Textbook Leaders can apply to the present contemporary. I know him. Know us as ethical leaders, respect opponents, have dignity, dignity, principles, take turns. Leaders need to know their status when it comes time for change, because leaders can't be leaders forever. Good leaders need to know the core of being followed by Leaders must know their system of work, the organization must take into account three buddhas, and must make them as three buddhas: The Lord of the City. Phra Song Muang, The city and its leaders must adhere to the truth, integrity, honesty to each other, namely, to be fulfilled, to work, to be punctual, direct to the person, to the good.

Keywords : Development, Leadership, Strategic Leadership

บทนำ

ปัญหาของภาวะผู้นำในยุคปัจจุบันจะมีความสลับซับซ้อน ผู้นำส่วนมากคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตน พวกฟ้อง หลอกล่อในอำนาจ แอบแฝงไว้ด้วยความเห็นแก่ตัวทำให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นในสังคมประเทศ สิ่งผู้นำขาดหายไป คือ ความเมตตา ต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อทรัพยากรธรรมชาติ การแบ่งปันน้ำใจ หรือความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อทรัพยากรธรรมชาติ และความกตัญญูตเวที ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ หากผู้นำมีสติปัญญา อันมีมีนธรรม คอยกำกับ คอยเตือนสติ ความเดือดร้อนจักไม่เกิดขึ้นในสังคม การบริหารบ้านเมืองไม่ว่าจะใช้ระบบใด ถ้าผู้นำยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม ปัญหาในสังคมย่อมมีน้อย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาผู้นำและภาวะผู้นำในสถานการณ์ปัจจุบัน ผู้นำต้องมีสติปัญญาแตกฉาน รู้เท่าทันในเล่ห์อุบาย ของฝ่ายตรงข้าม จึงจะนำพาสังคม ประเทศ ให้อยู่รอด ไม่เสียเปรียบฝ่ายตรงข้าม และเพื่อการพัฒนาผู้นำและภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ พร้อมเสนอแนวทางแก้ไข สร้างผู้นำที่มีจรรยาบรรณ เคารพคู่ต่อสู้ มีศักดิ์ศรี มีเกียรติยศ

ท่วงทีของแม่ทัพ

ตำราพิชัยสงครามไทย แบบไทยยาขอศึกษาเจนจบแล้ว เขียนไว้ในผู้ชนะสิบทิศ ให้มังสีนธุมหาเศรษฐีสอนจะเด็ด ศิษย์เอก ว่า ภูมิวิทยาประจำนายทัพนั้น ประกอบด้วยความแตกฉานในเรื่องสามัญอุบาย หรือ รู้ทั่วไปในกิจการสงครามอย่างหนึ่ง ความแตกฉานนิกะอุบาย คือ รู้จักประกอบฤกษ์พามาที่ดูว่าดีหรือเสีย แพ้หรือชนะอย่างหนึ่ง แตกฉานในเล่ห์อุบาย คือรู้ในเล่ห์ เขาคดให้คดตาม เขาซื้อให้ซื้อตามฉลาดในการจะกล่าวโวหารปลุกใจทหาร และฉลาดในการตัดกำลังข้าศึก แตกฉานในโบราณเสฐธา คือรู้จักในภูมิประเทศ ที่ใดเป็นมงคล ที่ใดไม่เป็นมงคล แตกฉานในหัตถ์อิศศเสฐธา รู้จักศิลปศาสตร์ในการบังคับม้าบังคับช้าง ฟังมันใจในสุระยุทธัง เมื่อเข้าสู่สมรภูมิจึงยืนท่ามกลางสงครามโดยแสดงลักษณะอย่างอาจ ไม่ให้หวาดไหวหรือ ครั้นคร้ามปึงจามิตร ทหารฝ่ายตัวเองจะได้มีกำลังใจ หาญกล้า และข้อสุดท้ายอันเป็นหัวใจของผู้ชำนาญทัพ ก็คือฟังมันใจในนิสัมมะการี จะกระทำการสิ่งใด อย่างมีความเห็นแก่ได้และประมาท ให้ไตร่ตรองด้วยปัญญาก่อน จึงจะกระทำ

ความรู้ที่ได้จากอาจารย์ อภิชิตศิษย์อย่างจะเด็ด ที่ได้ชื่อว่าขุนพลบุเรงนอง ก็ว่า “ยังไม่พอ” แม่ทัพหากจะรบให้ชนะนั้น ต้องอบรมสันดานแห่งตนให้เพียบพูนไปด้วย “สัตตคุณ” หรือคุณเจ็ดประการ ดังนี้

1) นั้น กระทำอิริยาบถตั้งพระอินทร์ อันสมบุรณ์ไปด้วยเบญจกามคุณและอิสริยยศของอาจ ในลักษณะเป็นใหญ่

2) นั้น กระทำอิริยาบถตั้งพระพรหม เมื่อถึงเวลาจะเข้าที่สงบบำเพ็ญพระเวท จงสำรวมทำใจให้ผ่องแผ้ว คั่นคิดแลเห็นการณ์ไกล

3) นั้น กระทำอิริยาบถตั้งพระอาทิตย์ ประพฤติต่อไพร่พล สม่่าเสมอกันไม่เลือกที่รักที่ชัง ดุจพระอาทิตย์ส่องแสงสม่่าเสมอไม่ได้มีว่างเว้น

4) นั้น กระทำอิริยาบถตั้งพระจันทร์ เมตตาแก่เหล่าทหารและราษฎรตามทางที่เดินทัพให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขเหมือนได้รับรัศมีแสงจันทร์

5) นั้น กระทำอิริยาบถตั้งพระพาย กล่าวสรรเสริญเยินยอแก่ลั้วทหารเมื่อถึงเวลาอันควร เหมือนพระพายที่ได้พัดเมื่อถึงฤดูกาลหนึ่ง ๆ เท่านั้น มิได้พัดพร่ำเพรื่อ

6) นั้น กระทำอิริยาบถตั้งพระยม แสดงเดชานูภาพแก่ผู้ละเมิดกฎอัยการศึก ลงโทษให้หนัก ให้นำสาพระิงกลัว เหมือนพระยมที่เหลือบมองดูผู้กระทำความชั่ว

7) นั้น กระทำอิริยาบถตั้งพระมหาสมุทร เมื่อถึงเวลาจะลงโทษแก่ผู้ละเมิดกฎอัยการศึก ให้กระทำด้วยอุเบกขา อย่างมีความพยาบาท เหมือนตั้งพระมหาสมุทร ไม่ได้ย็นตีต่อกลิ้นหอม ไม่ได้ย็นตีต่อกลิ้นอันลามกเหม็น

บุเรงนอง สอนนักรบรุ่นน้องรอบกาย ต่อไปว่า วิสัยผู้ฝึกปรือจนเจนจบในยุทธศิลป์ ย่อมรังเกียจในการสงครามนัก จะพึงกระทำสงคราม ก็ต่อเมื่อไม่เห็นทางจะออมขอมซึ่งกันโดยวิธีอื่น

ใครที่ได้อ่านตอนนี้คงไม่แปลกใจ ทำไมแม่ทัพบุเรงนองยาดราห์พรบด้านไหน ก็ชนะด้านนั้น จนได้รับการขนานชื่อ “ผู้ชนะสิบทิศ” ในทุกทิศที่ชนะ “ยาขอบ” ก็เขียนให้บุเรงนองได้ความรักจากทุกฝ่าย ไม่เว้นฝ่ายแพ้ (เกิลเนประลองเชิง, 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2559)

ท่วงทีของแม่ทัพนี้ ผู้นำสามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมสมัยในปัจจุบันได้รู้เขา รู้เรา เป็นผู้ที่มีจรรยาบรรณเคารพคู่ต่อสู้ มีศักดิ์ศรี มีเกียรติยศ

“ผู้นำ” ผลัดกันนำผลัดกันตาม

ผู้นำแต่ละคนย่อมมีคุณสมบัติที่แตกต่างกันออกไป จึงเกิดผู้นำหลากหลายรูปแบบ แม้ว่าในทางปฏิบัติแล้วแต่ละคนจะสร้างสมประสบการณ์ความสามารถพัฒนาตนเองเป็นผู้นำที่ดีได้ในหลายด้าน แต่การจะเป็นผู้นำที่สมบูรณ์แบบทุกด้าน คงเป็นไปได้โดยยาก ดังนั้นผู้นำหลักขององค์กรจึงควรมีความยืดหยุ่นเพียงพอ ที่จะสามารถเอื้อเพื่อโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้คุณสมบัติและทักษะบางอย่างที่ไม่มีในตัวเองเพื่อขึ้นมาทำหน้าที่ผู้นำกลุ่มในบางสถานการณ์ หรือนำในการทำงาน ซึ่งเขามีทักษะความสามารถสูงในด้านนั้น ๆ ในที่นี้อาจจะเรียกว่าผู้นำเฉพาะด้านก็ได้ ดังนั้น การวางตำแหน่งของผู้นำเฉพาะด้านและประสานงานให้เกิดความสมดุลลงตัว จึงเป็นงานที่ต้องอาศัยศิลปะอย่างมากต้องอาศัยการลองผิดลองถูกจนสั่งสมเป็นประสบการณ์ในการจัดรูปแบบขบวนของกลุ่ม นอกจากจะทำหน้าที่ประสานพลังจากคนในองค์กรแล้ว ผู้นำควรเอื้ออำนวยให้สมาชิกในองค์กรพัฒนาความเข้มแข็งเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรอยู่เสมอ หากมีโอกาสเพราะเมื่อถึงคราวที่ผู้นำองค์กรประสบปัญหาเกิดความอ่อนแอลงด้วยเหตุใดก็ตาม ผู้ที่ได้รับโอกาสฝึกฝนให้เข้มแข็งก็จะกลับมาเป็นปัจจัยคอยพยุงและฟื้นฟูองค์กรให้คืนสู่ความเข้มแข็งดังเดิมได้

เมื่อพูดถึงหลักทฤษฎีของผู้นำ นักวิชาการของบริษัท เนชั่นมัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) ได้พูดไว้ว่า หากพิจารณาญาติ ๆ กฎเกณฑ์ของธรรมชาติได้มอบปรัชญาและการดำรงชีวิตที่ละเอียดอ่อนและมหัศจรรย์ไว้ให้มนุษย์เสมอ ไม่จะเป็นวงจรขึ้น-ลง ของพระอาทิตย์ ที่แสดงถึงโอกาสในการแสดงประโยชน์ของคนเราว่ามีทั้งข้างขึ้นและข้างลง ไม่มีใครรักษาอำนาจและกอดความก้าวหน้าเอาไว้กับตัวเองได้ตลอดเวลา การทำงานทุกอย่างรวมไปถึงการกระตือรือร้นจ้กจังหวะ เวลา และโอกาส รวมไปถึงการยอมรับความสามารถของตนเอง ไปจนถึงปรัชญายอดภูเขาสูงยิ่งหนาว ที่สอนให้คนเราพึงระวังเมื่อก้าวขึ้นไปยืนอยู่ตำแหน่ง “ยอดเขา” ที่สูงและลมแรง

หลักการบินของฝูงห่านไซบีเรีย เป็นหนึ่งในต้นแบบที่ถูกนำปรับใช้เป็นจิตวิทยาองค์กร โดย โพรเฟสเซอร์ ดร. ลีโอนาร์ต โยง นักจิตวิทยา และวิทยาการชื่อดังชาวมาเลเซีย จากสถาบัน IITD โดยหยิบมาสร้าง “ทฤษฎีผู้นำ” โดยเรียนรู้วิธีการบินของฝูงห่าน ซึ่งแสดงถึงวิธีการทำงานเป็นทีม ดร. ลีโอนาร์ต โยง กล่าวว่า” หลักการบินของฝูงห่านไซบีเรียสอนถึงการทำงานเป็นทีมและสอนถึงการทำงานร่วมกับผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ อย่างยุติธรรม หน่วยงานที่ต้องการความอยู่รอดและพัฒนาองค์กรในยามที่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด จำเป็นต้องมีการร่วมแรงร่วมใจบินกันไปเป็นกลุ่ม ซึ่งจะทำให้องค์กรนั้นสามารถพัฒนาศักยภาพภายใต้ขีดความสามารถที่มี โดยทุกฝ่ายต่างก็พอใจ ไม่เกิดความขัดแย้งและยังได้รับการพัฒนาความสามารถในตัวเองอยู่ตลอดเวลา”

ในช่วงฤดูหนาวห่านไซบีเรีย จะพากันอพยพย้ายถิ่นฐานเพื่อไปหากินในทำเลใหม่ที่อบอุ่นกว่า เนื่องจากในอาณาบริเวณแถบไซบีเรียนั้นเต็มไปด้วยน้ำแข็ง อากาศหนาวจนอุณหภูมิติดลบด้วยความที่ถิ่นฐานที่อยู่ของพวกมัน อากาศหนาวจนหากินลำบากและไม่มีอาหารหลงเหลือเพียงพอสำหรับรองรับความเป็นอยู่ พวกห่านจึงต้องชวนขวย

หาทางออกด้วยการบินอพยพหนีกันไปเป็นผู้ร่วมหลายร้อยตัวด้วยสภาพที่ต้องเจอได้แก่ ระยะเวลาการบินหลายร้อยไมล์ อาหารและกำลังที่จำกัด พวกมันมีวิธีการอย่างไร โดยไม่หยุดพักและบินกันไปอย่างสามัคคีเป็นกลุ่มเป็นฝูง

ข้อเท็จจริงท่านทุกตัวมีวิธีการบินที่ทางเป็นรูปตัว > ท่านที่เป็นจ่าฝูงจะบินนำท่านตัวอื่น ๆ เพื่อต้านกระแสลมแรง กระแทกจากลมที่พัดเข้ามาตลอดระยะเวลาการบินจากการพิสูจน์พบว่าการบินไปพร้อม ๆ กันเป็นกลุ่มรูปตัว > อย่างพร้อมเพียงกัน ท่านที่เป็นจ่าฝูงจะช่วยให้สามารถต้านลม ลดแรงกระแทกและลดความเร็วที่ลมจะเข้ามาปะทะท่านตัวอื่น ๆ ที่บินถัดกันไปเป็นลำดับมากกว่าที่ท่านตัวใดตัวหนึ่งจะบินกันอย่างกระจัดกระจาย หรือบินไปตัวเดียวหรือบินเดี่ยว ๆ

บทเรียนจากการบินทางปีกเป็นรูปตัว > ของฝูงท่านแสดงถึงการออกแรงอย่างเต็มที่ของ “ท่านจ่าฝูง” รวมถึงการบินกันไปเป็นกลุ่มจะมีความเร็วเท่าไรและมีทิศทางการบินอย่างไร ผู้บริหารถึงควรสื่อสารเป้าหมายในการทำงานและมีการสื่อสารกับผู้ร่วมงาน ทีมงานทั่วทุกคนอยู่ตลอดเวลา ว่าขณะนี้อยู่ในระยะบินช้า บินเร็ว บินสูง หรือบินต่ำ จะทำให้เกิดความเข้าใจในทิศทางการทำงาน (Direction) และเกิดความเข้าใจกำหนดบทบาทช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อมีท่านตัวใดตัวหนึ่งในฝูงรู้สึกเหนื่อย หรือบินด้วยความเร็วที่ต่ำลงจากระดับการบินตามปกติ แรงต้านจากกระแสลมจะเกิดขึ้น ทางออกคือเคลื่อนย้ายท่านตัวนั้นไปบินพุงตัวหรือพักผ่อนอยู่ด้านหลังของแถวซึ่งใช้กำลังและแรงในการบินน้อยกว่าการบินของท่านในตำแหน่งอื่น ๆ ส่วนท่านตัวอื่น ๆ ที่ยังแข็งแรง ควรถูกขับเคลื่อนมาบินในตำแหน่งด้านหน้า เพื่อรับการฝ่าแรงของกระแสลมตลอดระยะเวลาเส้นทางที่ยาวไกล

บทเรียนลักษณะการบินพุงตัว หรือการบินสลัดตำแหน่งหน้า - หลัง เป็นตัวแทนของการทำงานที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน ในชีวิตการทำงานต้องมีการหยุดพักผ่อน หรือ ผลัดกันทำหน้าที่เป็นผู้นำ ผลัดกันทำหน้าที่เป็นผู้ตาม เนื่องจากไม่มีท่านตัวใดที่สามารถบินด้วยความเร็วสูงคงที่ได้อย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา และในการทำงานเป็นทีมก็ไม่มีท่านตัวใดที่บินช้าและกินแรงท่านตัวอื่น ๆ โดยการบินอยู่ในตำแหน่งท้ายตลอด วิธีการบินของท่านข้อนี้ จะทำให้เพื่อนร่วมงานในทีมผลัดกันเป็นผู้ให้และผู้รับ จึงเกิดทฤษฎี “ผลัดกันเป็นผู้นำ” และ “ผลัดกันเป็นผู้ตาม” ช่วยกันรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ตลอดเวลา อีกข้อหนึ่งของท่านทุกตัว ต้องมีการพักผ่อนเพื่อเอาแรงในการขับเคลื่อนไปข้างหน้า ตรงกับความเป็นจริงที่ว่าสภาพของท่านที่บินอย่างหักโหมตลอดเวลา โดยไม่รู้จังหวะในการพักผ่อน ท่านตัวนั้นในช่วงเวลาที่เหนื่อยอาจจะหมดแรงและอยากหยุดบินไปเลย ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้กับการทำงานเป็นทีม เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตการทำงาน ท่านที่รู้จักวิธีการทำงานจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบินอย่างสม่ำเสมอท่านทุกตัวจึงจะสามารถมุ่งหน้าอพยพย้ายถิ่น ด้วยการบินหมุนเวียนสลัดตำแหน่งกัน สาเหตุที่ฝูงท่านต้องบินสลัดตำแหน่งกันไปเพราะตำแหน่งจ่าฝูงเป็นตำแหน่งที่ต้องใช้แรงและพลังกำลังมากที่สุด ต้องมีการบินสลัดบ้างบางจังหวะเพื่อการพักผ่อน การบินเป็นกลุ่มสามารถสะท้อนถึงความร่วมแรงร่วมใจในการทำงานเป็นทีมเวิร์ก ท่านตัวอื่น ๆ ก็ต้องมีการใช้กำลังความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่ในขณะเดียวกันท่านทุกตัวต่างก็รอดอย่างมีความหวังว่าหนทางข้างหน้ายังมีแหล่งน้ำและอาหารอันอุดมสมบูรณ์

บทเรียนการกำหนดวิธีการบิน เฉพาะตำแหน่งของท่านสอนให้รู้ว่า “การทำงานเป็นกลุ่ม” ต้องมีการสื่อสารบทบาทและหน้าที่ที่กำหนดความรับผิดชอบซึ่งกันและกันตามความสามารถและตระหนักถึงคุณค่าของการบินของท่านแต่ละตัวว่ามีส่วนร่วมในการพัฒนาผลงานกันเป็นทีม เพราะหากไม่มีการรับรู้และตระหนักถึงความสำคัญและหน้าที่ในการบินไปเป็นลักษณะรูปตัว > สลับกันไปแต่ละตำแหน่ง ท่านแต่ละตัวจะไม่รู้คุณค่าของตำแหน่งที่ตัวเองบินอยู่และอยากที่จะบินเรียงแถวหน้ากระดานเนื่องจากความต้องการกำกับและต้องการได้รับการยอมรับ ด้วยเข้าใจผิดที่ว่า ตำแหน่งจ่าฝูงเป็นตำแหน่งที่สามารถควบคุมทิศทางการบินของฝูงท่านทั้งหมดและบินได้ง่ายที่สุด ในขณะที่บินอยู่ตำแหน่งจ่าฝูง ก็อยากย้ายไปบินอยู่ข้างหลังเนื่องจากไม่สามารถบินต้านกระแสลมโดยไม่หยุดพักตลอดเส้นทางการบิน จึงเกิดการบริหารงานเป็นทีมอย่างกับข้างกันเป็นรูป < กลับข้างเนื่องจากท่านที่เป็นจ่าฝูงก็อยากจะเปลี่ยนตำแหน่งไปบินในลักษณะกำกับงานอยู่ข้างหลัง ผลลัพธ์ที่ตามมาทำให้ท่านที่บินอยู่ในตำแหน่ง

หลังรับภาระมากที่สุดอยู่ดีถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งการกำกับแถว โปรเพชเซอร์ ดร. โยง ยังบอกว่า “ การบินไปเป็นกลุ่มของห่าน ยังสอนให้ทีมงานรับรู้ไว้ในความจริงข้อหนึ่งว่า ลักษณะการบินไปเป็นกลุ่มอย่างถูกวิธีเมื่อมีห่านตัวใดตัวหนึ่งป่วย หรือ บาดเจ็บ หมดแรงตกลงไป ห่านทั้งฝูงนั้นก็ยังสามารถบินกันไปเป็นกลุ่มได้ตลอดเส้นทางการบิน”

ทฤษฎีฝูงห่าน ผลัดกันนำ ผลัดกันตาม มีส่วนเกี่ยวข้องกับแนวคิด วิถีคิด มีส่วนเกี่ยวข้องกับทักษะของผู้นำผู้บริหาร โดยเฉพาะวิถีคิดแบบ ชนะ / ชนะ หรือ win / win เป็นวิถีคิดที่มีความประนีประนอมกัน มีความผ่อนผันกัน ได้ประโยชน์มีผลประโยชน์ร่วมกัน ไม่ใช่วิถีคิดแบบมุ่งที่จะหักล้างเอาชัยชนะฝ่ายเดียวหรือมุ่งทำลายผลประโยชน์ของฝ่ายตรงข้าม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ฝ่ายตน ส่วนทฤษฎีฝูงห่าน ผลัดกันนำ ผลัดกันตาม นั้น ถ้าพูดถึงผู้นำที่อยู่ในองค์กรเดียวกันเช่น ผู้นำแต่ละฝ่าย ผู้นำแต่ละแผนก ถ้าไม่ตั้งอยู่ในหลักของจริยธรรม มุ่งแต่แข่งขันชิงดีชิงเด่นกันเพื่อเอาผลงานของตนให้เด่นกว่าคนอื่น หรือผู้นำที่จะขอเป็นผู้นำอยู่ฝ่ายเดียว ทั้งที่ความสามารถของตนลดน้อยลงแต่ยังดันทุรังต่อไป เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะไม่เป็นผลดีต่อองค์กร ในทางตรงกันข้าม อาจจะนำความผิดพลาดมาสู่องค์กรได้ ในส่วนผู้นำระหว่างองค์กรกับองค์กร มากมีโครงการที่จะต้องทำร่วมกัน การที่จะผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำในการดำเนินโครงการให้สำเร็จลุล่วงไปก็เป็นเรื่องที่ดี หมายความว่าผลัดเปลี่ยนกันผู้นำในการดำเนินโครงการแต่ละโครงการดังเช่น ทฤษฎี ฝูงห่าน ผลัดกันนำ ผลัดกันตาม ที่ได้นำเอามาอ้างอิงไว้

ทฤษฎีวิถีคิดแบบ ชนะ / ชนะ หรือ win / win กับ ทฤษฎี ฝูงห่าน ผลัดกันนำ ผลัดกันตาม ทั้งสองทฤษฎีนี้ ถึงจะไม่ใช้ทฤษฎีตามแนวคิดการจัดการเชิงพุทธ แต่มีความเห็นว่าทฤษฎีทั้งสองนี้ตั้งอยู่บนฐานของคุณธรรมซึ่งมีความเชื่อมโยงกับหลักการจัดการเชิงพุทธได้ด้วย (พระมหาบุญเตือน ทรัพย์เพชร. 2549 : 46-49)

ระบบงานของประเทศ ต้องคำนึงถึงพระสามองค์

ระบบการทำงาน การบริหารประเทศ ควรคำนึงถึงพระสามองค์ คือ พระเสื่อเมือง พระทรงเมือง และ พระหลักเมือง เป็นผู้ช่วยเสมอ ดังนี้

4.1 พระเสื่อเมือง ให้ความอบอุ่นป้องกันภัย เพราะมีลักษณะให้ประโยชน์ตรงกับเสื่อผ้าสำหรับสวมใส่ ป้องกันความหนาว ความร้อน และเหลือบ ยุง บั๊ง รื่น มากัดกิน ซึ่งเปรียบเทียบหน้าที่การปกครอง ได้แก่ฝ่ายทหาร ตำรวจ เป็นต้น ซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองประเทศชาติบ้านเมือง

4.2 พระทรงเมือง ให้ความอยู่รอด ความเจริญรุ่งเรือง เพราะประเทศชาติจะทรงหรือทรุด ต้องอาศัยพระทรงเมือง ถ้าจะเปรียบเทียบเป็นเหมือนระบบงานฝ่ายปกครองทางพลเรือน ระบบทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

4.3 พระหลักเมือง ให้ความมั่นคงเป็นหลักชัย เป็นแกนกลางองค์ประกอบสำคัญในความมั่นคงของประเทศชาติ ประเทศชาติใดหากหลักเมืองหักโค่น ประชาชนก็แตกแยกรวมตัวกันไม่ได้ ดังนั้น พระหลักเมือง จึงสมควรได้แก่การปกครองฝ่ายกระบวนการยุติธรรม คือ ศาลยุติธรรม ถ้าจะกล่าวในยุคโบราณได้แก่ พระมหากษัตริย์เปรียบเสมือนเสาหลักเมือง (กรมการศาสนา, 2530 : 203)

การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะการบริหารเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ หรือความล้มเหลวขององค์กรความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กรซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม

หลักธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใสและความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทยรัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542)

องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 ระบุว่าธรรมาภิบาลมีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ

1. **หลักนิติธรรม** ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม ไม่เลือกปฏิบัติ และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมายและกฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มีเขตตามอำเภอใจหรือตามอำนาจของตัวบุคคล
2. **หลักความโปร่งใส** ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกัน โดยมีการให้และการรับข้อมูลที่สะดวกเป็นจริงทันการณ์ ตรงไปตรงมา มีที่มาที่ไปที่ชัดเจนและเท่าเทียม มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้
3. **หลักการมีส่วนร่วม** ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมคิด ร่วมเสนอความเห็น ในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น การแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ นอกจากนี้ยังรวมถึงการร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบต่อผลของการกระทำนั้น
4. **หลักความรับผิดชอบตรวจสอบได้** ได้แก่ ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้เป็นการสร้างกลไกให้มีผู้รับผิดชอบ ตระหนักในหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน
5. **หลักความคุ้มค่า** ได้แก่ การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม
6. **หลักคุณธรรม** ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม สำนึกในหน้าที่ของตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย และเคารพในสิทธิของผู้อื่น

สัจจะ ความซื่อตรง และ ความสัตย์จริงต่อกัน

สัจจะ ได้แก่ความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติในสิ่งนั้น ๆ หมายถึงความจริงที่มีอยู่ในใจ อาจกำหนดรู้ได้โดยลักษณะ 3 คือ ความจริง ความตรง ความแท้ ลักษณะทั้งสามนี้มีอยู่ในใจของผู้ใด ผู้นั้นจึงชื่อว่า มีสัจจะ คือ ความจริงใจ สัจจะ อาจมีความหมายว่าตรง 5 อย่าง คือ

- ตรงต่อหน้าที่ หมายถึงความว่า ตนเองมีหน้าที่อย่างไร ก็ให้ปฏิบัติหน้าที่นั้นจนเต็มความสามารถ
- ตรงต่อภาระงาน หมายถึงความว่า ให้ทำงานที่ตนทำอยู่นั้นด้วยความเต็มใจ
- ตรงต่อเวลา หมายถึงความว่า ให้รักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ต่อกัน
- ตรงต่อบุคคล หมายถึงความว่า ให้ปฏิบัติดีต่อผู้อื่น
- ตรงต่อความดี หมายถึงความว่า ให้ตั้งใจมั่นอยู่ในคุณความดี (กรมการศาสนา, 2530 : 323-324.)

คนตรงนั้น มีความซื่อตรงเป็นลักษณะเป็นเครื่องหมาย พูดหรือให้สัญญาไว้อย่างไร ก็ทำได้เช่นนั้น ไม่ผิดคำพูด ปากกับใจตรงกัน ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารคือจะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระงานของตนดังนั้นผู้บริหารที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคลากรในองค์กร (พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), 2550 : 25-32)

สรุป

บทความนี้ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ปัญหาของผู้ดำเนินปัจจุบัน ที่เกิดจากผู้ดำเนินไม่เข้มแข็ง คำนี้ถึงผลประโยชน์ส่วนตน พวกพ้อง หลงใหลในอำนาจ แอบแฝงไว้ด้วยความเห็นแก่ตัว และในบทความนี้ได้เสนอแนวทางการพัฒนาผู้นำและภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ พร้อมเสนอแนวทางแก้ไขตามหลักการดังนี้ ท่วงทีของแม่ทัพ ตำราพิชัยสงครามไทย ผู้นำสามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมสมัยในปัจจุบันได้ รู้เขา รู้เรา เป็นผู้นำที่มีจรรยาบรรณ เคารพคู่ต่อสู้ มีศักดิ์ศรี มีเกียรติยศ หลักการผลัดกันนำผลัดกันตาม ผู้นำต้องรู้สถานะของตนเมื่อถึงเวลาการเปลี่ยนแปลง เพราะผู้นำไม่สามารถเป็นผู้นำได้ตลอดไป ผู้นำที่ดีต้องรู้หลักของการเป็นผู้ตามด้วย ผู้นำต้องรู้ระบบงานของตน ขององค์กร ต้องคำนึงถึงพระสามองค์ และต้องทำตนให้เสมือนพระสามองค์ ได้แก่พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง พระหลักเมือง และ ผู้นำ ต้องยึดมั่นในสัจจะ ความซื่อตรง ความสัตย์จริงต่อกัน คือ ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อภาระงาน ตรงต่อเวลา ตรงต่อบุคคล ตรงต่อความดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2530), **ประมวลบทพระธรรมเทศนา**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กรมศาสนา.
- กิเลน ประลองเชิง. (2559). **ชักรบ. หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ**, (6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2559).
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). **หลักธรรมาภิบาลระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542**
- พระมหาบุญเตือน ทรัพย์เพชร. (2549). **การจัดการเชิงพุทธกับการบริหารองค์กรพัฒนาเอกชน : ศึกษาเฉพาะกรณีเสมสิกขาลัย**, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก, กรุงเทพมหานคร.